

WEBINÁŘ ČPTS
WORKSHOP AT KONFERENCE
JEZERKA, SEČ
5.-9. ČERVNA 2022

Od psychopatologie k psychoterapii

Část III

ZÁVISLOSTI

Doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc.

Klinika adiktologie 1.LF UK a VFN Praha

SANANIM Praha – zdravotnické zařízení SANANIM

VÍTEJTE!

Tarotová karta **BLÁZEN** nabízí inspiraci: zbavit se předsudků, volně si hrát.

ANOTACE

- ❖ **Webinář si klade za cíl zprostředkovat zainteresované veřejnosti soudobý integrovaný (bio-psycho-sociální) koncept závislostní poruchy a ukázat na něm jednak psychopatologická východiska, jednak možnosti a meze terapeutických intervencí.**
- ❖ **Dále se bude zabývat pohledem hlavních psychoterapeutických směrů na závislostní poruchy a využitím jejich přístupů v psychoterapeutické praxi.**
- ❖ **Zvláštní pozornost bude věnována problematice duálních poruch jako komplikaci i výzvě pro psychoterapii.**
- ❖ **Součástí webináře budou klinické ilustrace a kasuistické příklady z praxe autora.**

PRAVDĚPODOBNÝ PROGRAM

❖17.00-17.45

MODUL 1: Integrovaný (bio-psycho-sociální) koncept závislostní poruchy + diskuse

❖17.45-18.30

MODUL 2: Závislostní poruchy z hlediska hlavních psychoterapeutických směrů, možnosti a meze terapeutických intervencí – obecné úvahy, behaviorální a kognitivně behaviorální přístupy + diskuse

❖18.30-19.15

MODUL 3: Závislostní poruchy z hlediska hlavních psychoterapeutických směrů, možnosti a meze terapeutických intervencí – (psycho) dynamické a skupinové přístupy + diskuse

❖19.15-20.00

MODUL 4: Duální poruchy jako komplikace závislostních poruch a jejich léčby a jako výzva pro psychoterapii + závěry + diskuse

UVIDÍME, JAK TO PŮJDE. TAKY SI MUSÍME UDĚLAT PŘESTÁVKY.

STEJNĚ VŠECHNO POŠLEME, NAHRÁVKU, JESTLI SE PODAŘÍ, NEBO NEPŘEDNESENÝ ZBYTEK, JESTLI SE ZAKECÁM, NEBO OBOJÍ.

CO SE TAK O TOM ŘÍKÁ

- ❖ Klíčovou roli v terapii závislosti hraje psychoterapie.
- ❖ Většinou je používána skupinová, dynamicky orientovaná psychoterapie.
- ❖ Terapeutický program lůžkových oddělení často používá principy terapeutické komunity.
- ❖ Jedním z hlavních terapeutických cílů pacienta v (odvykací) léčbě je získání náhledu.
- ❖ Náhled se vyvíjí od náhledu verbálního k náhledu produktivnímu, kdy je pacient schopen začít realizovat důležité změny životního stylu a s tím související rozhodnutí (upevnění rozhodnutí) pro abstinenci.

TEZE A PŘEDPOKLADY

- ❖ Závislost je psychoterapeuticky ovlivnitelná.
- ❖ Skupinový formát psychoterapeutické léčby je významný.
- ❖ Význam je přikládán psychoterapiím orientovaným na dosažení náhledu s dopadem na jednání prostřednictvím zpětných vazeb a korektivní emoční zkušenosti.
- ❖ Optimálním cílem léčby je abstinence a celková změna (změna životního stylu), což vzájemně souvisí.
- ❖ Přístupy zaměřené na to, aby pacient/klient abstinoval, lépe fungují v situaci, kdy pacient/klient aktuálně abstinguje.

To je skrytý předpoklad, který si zaslouží zvláštní pozornost.

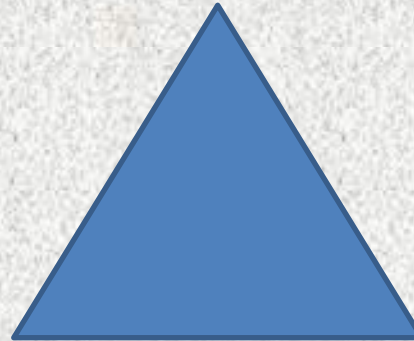
MODUL 1

Integrovaný (bio-psycho-sociální) koncept závislostní poruchy

JAK UVAŽUJEME O UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK?

ZINGERŮV TROJÚHELNÍK

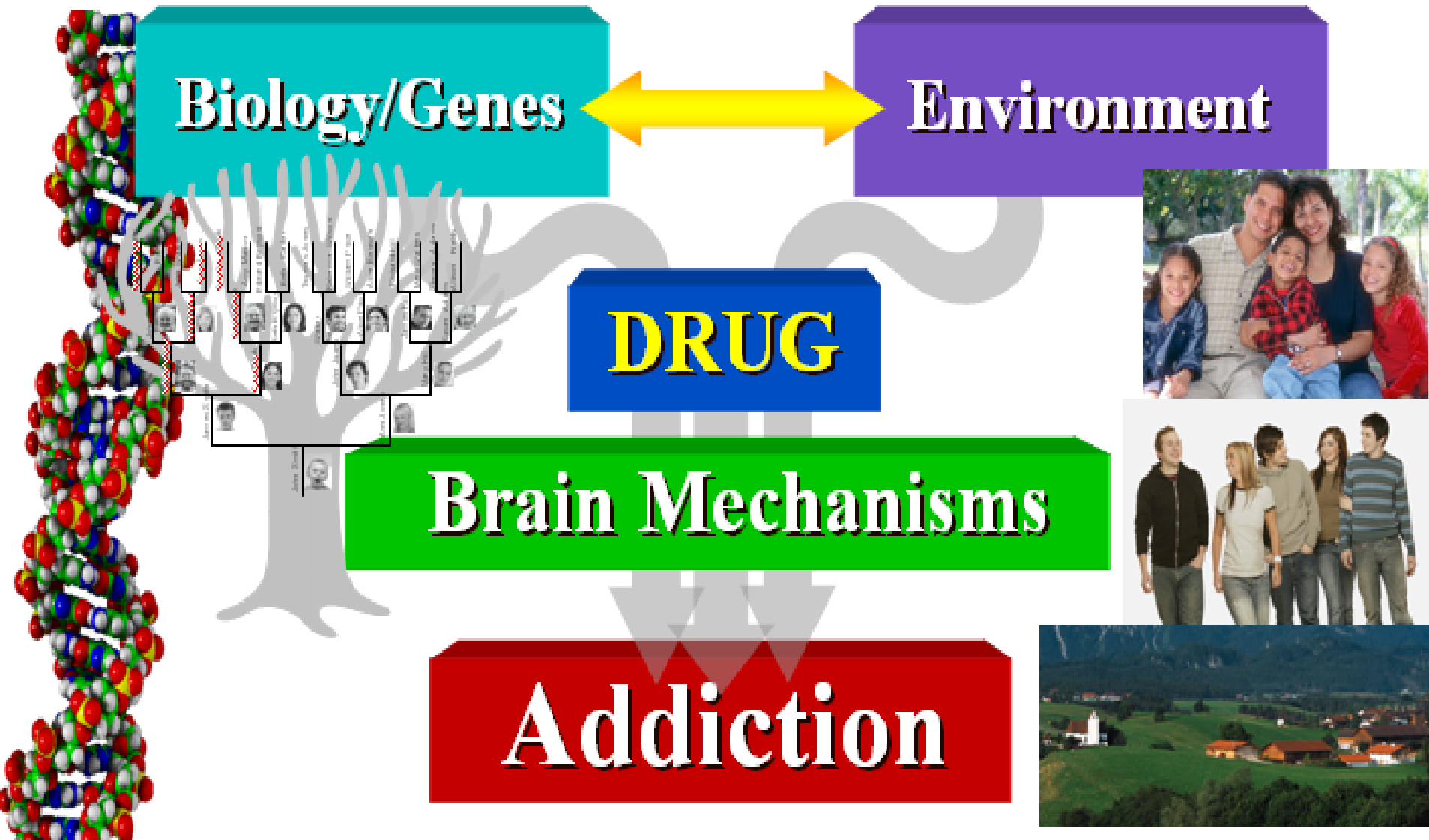
DROGA

VNITŘNÍ NASTAVENÍ
(set)

KONTEXT
(setting)

ADDICTION INVOLVES MULTIPLE FACTORS

PROČ LIDÉ UŽÍVAJÍ DROGY? JAK DROGY LIDEM ODPOVÍDAJÍ?

V pozadí jsou legitimní psychologické potřeby člověka, na které různé typy návykových látek nabízejí odpověď.

ZBAVIT SE BOLESTI TĚLESNÉ I DUŠEVNÍ, TRÝZNĚ A PRÁZDNOTY

❖ opiáty, léky vyvolávající závislost

DODAT SI SÍLY, ENERGIE, PŘEKONAT OMEZENÍ A ZÁBRANY

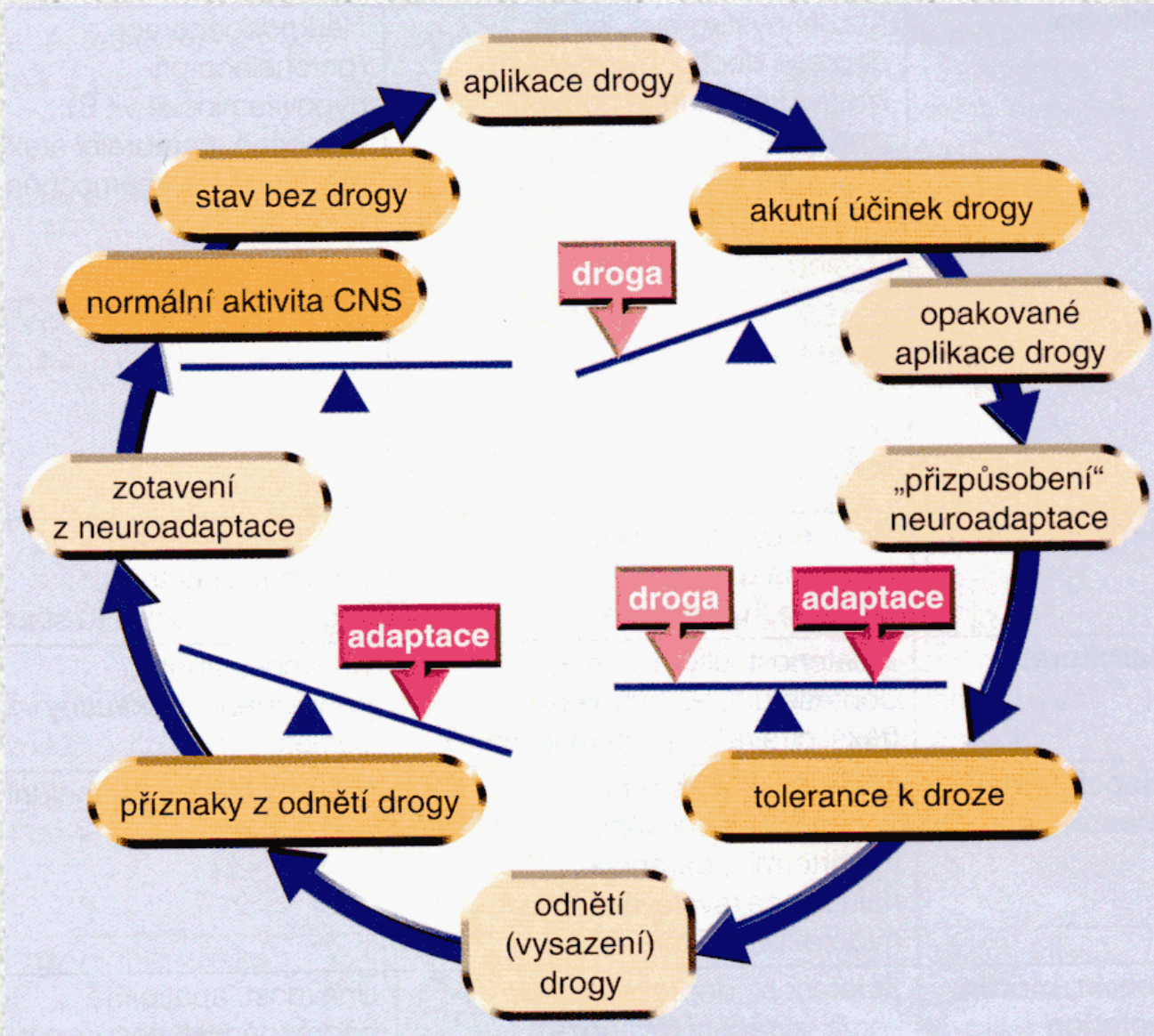
❖ stimulační drogy (kokain, amfetaminy)

ZAŽÍT NĚCO MIMOŘÁDNÉHO, PROŽÍT SEBEPŘEKRAČUJÍCÍ ZKUŠENOST

❖ halucinogeny, konopné drogy

Riziko „krátkých cest“ a hledání okamžitého uspokojení –
VYTVOŘENÍ NEUROBIOLOGICKO-BEHAVIORÁLNÍHO VZORCE RYCHLÉ ODMĚNY

DROGA PROGRAMUJE: VYTVÁŘENÍ ZÁVISLOSTNÍHO VZORCE

NEUROBIOLOGICKÝ MODEL ZÁVISLOSTI

- ❖ Vychází z dopaminové hypotézy (dopamin způsobuje akutní drogový efekt a je klíčovým mediátorem pro akutní odměnu a vznik závislosti).
- ❖ Systém odměny = zvýšený výdej dopaminu ve striatu.
- ❖ Nahlíží na závislost jako na chronické recidivující onemocnění mozku s klíčovými behaviorálními projevy:
 - užívání drog získává kompulzivní charakter,
 - preference drog před přirozenými zdroji odměny,
 - podněty spojené s užitím drogy silně kontrolují chování,
 - vysoká tendence k relapsu i po letech abstinence.

DROGA JAKO UMĚLÝ ZDROJ ODMĚNY

- ❖ Droga zvyšuje výdej dopaminu v oblasti spojování libosti s biologicky významnými podněty
- ❖ Z odměňující vlastnosti drog plyne jejich návykový potenciál
- ❖ Cokoliv zvyšuje hladinu dopaminu v systému odměny, může být předmětem závislosti
- ❖ Drogy se liší od přirozených zdrojů odměny:
 - ❖ dosažení odměny je rychlejší a jednodušší,
 - ❖ silnější odměna je také účinnější,
 - ❖ organismus nemá zpětnovazebné mechanismy k zastavení přijímání umělé odměny (např. na rozdíl od jídla).

FUNKČNÍ ZMĚNA SYSTÉMU ODMĚNY: „ROZMAZLENÝ MOZEK“

- ❖ Přírodní zdroje odměny (vztahy, potrava, sex) jsou znevýhodněny a pro komplikovanost jejich získávání ve srovnání s jednoduchou a rychlou drogovou odměnou jsou později opouštěny.
- ❖ Stresové systémy mají naučené užití drogy jako řešení nelibosti.
- ❖ Mozek chce rychlou odměnu hned teď, je mu jedno co bude zítra.
- ❖ Nutkavý model „teď hned a rychle“ je dominujícím vzorem i pro další chování.

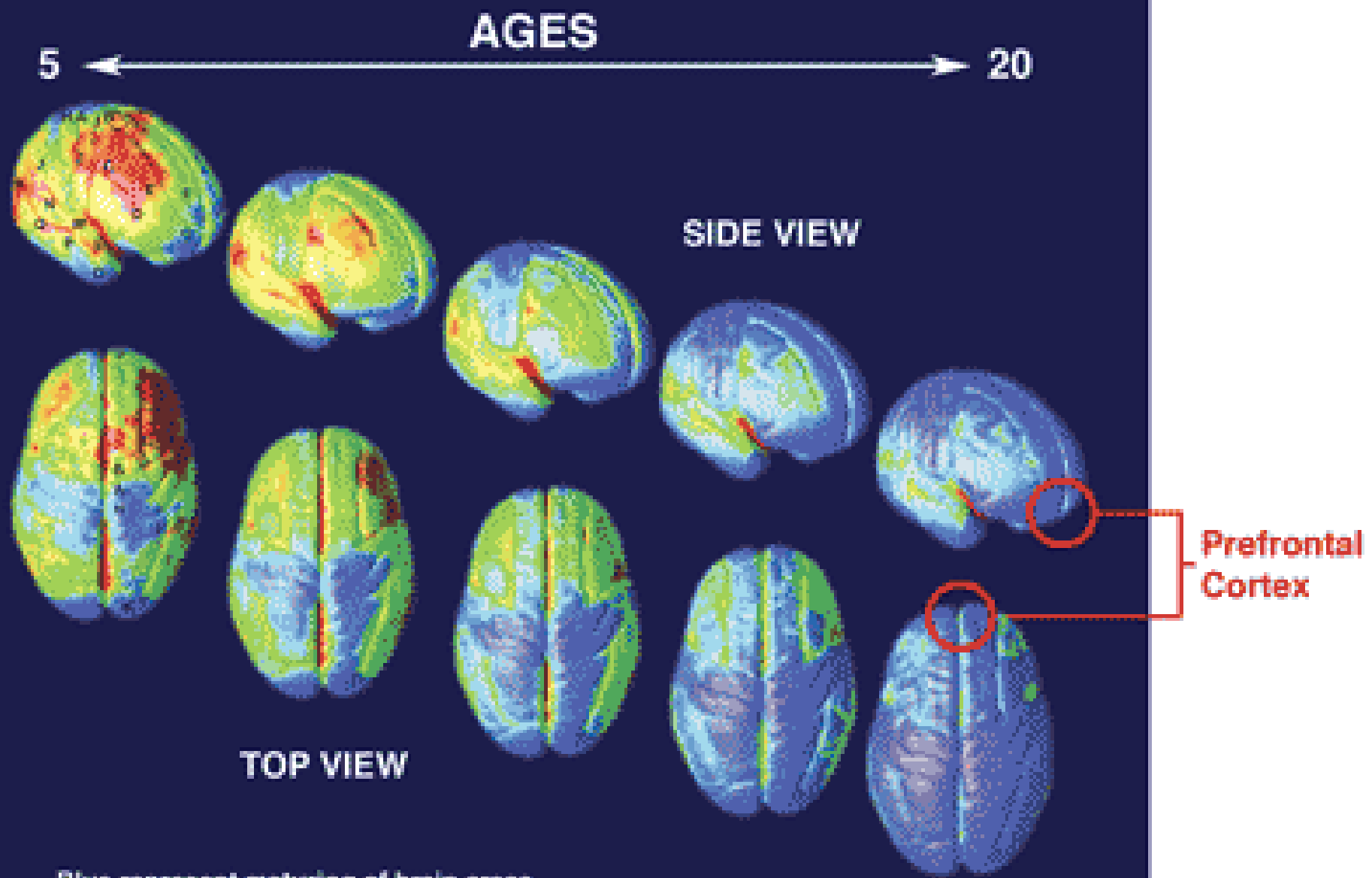
PŘÍPRAVA “ROZMAZLENÉHO MOZKU” V DĚTSTVÍ

CO ŘÍKAL D. WINNICOT

- ❖ k problémům může vést přehnaná péče stejně jako zanedbávání
- ❖ rodičovská péče není a nemůže být dokonalá, jen je třeba, aby byla „dostatečně dobrá“
- ❖ „normálně oddaná matka“
- ❖ zodpovědnost rodičů za normální procesy zrání je v utvoření „usnadňujícího prostředí“

Přehnané uspokojování potřeb dítěte stejně jako velká frustrace potřeb mohou být dispozičními faktory pro vytvoření neurobiologicko-behaviorálního mechanismu rychlé odměny prostřednictvím přívodu návykové látky.

IMAGES OF BRAIN DEVELOPMENT IN HEALTHY CHILDREN AND TEENS (AGES 5-20)

Blue represent maturing of brain areas

DUŠE A JEJÍ MOZEK

- ❖ Neuroanatomickým a neurofyzilogickým substrátem LIDSTVÍ je prefrontální mozková kůra.
- ❖ Je to evolučně velmi mladá záležitost; kdo ví, zda se osvědčí, zda BÝT ČLOVĚKEM je evoluční výhoda.
- ❖ Podstatné pro FENOMÉN ČLOVĚK je neuronové propojení prefrontální mozkové kůry s bazálními ganglii, která jsou substrátem emocí a pudových impulsů (tzv. plazí mozek).
- ❖ Stres, intra- a interpersonální konflikty, a rovněž užívání návykových látek přináší oslabení integrujících, rozpoznávacích a adaptivních funkcí prefrontální mozkové kůry a osvobození „plazího mozku“.
- ❖ Sigmund Freud to předpověděl, viděl skrz pekáč.

PRIMÁRNÍ - SEKUNDÁRNÍ PROCESY

CO ŘÍKALI FONAGY & TARGET

PRIMÁRNÍ PROCESY

Impulzivní, neracionální, imaginativní, nedbají na čas, řád či logickou konzistenci.

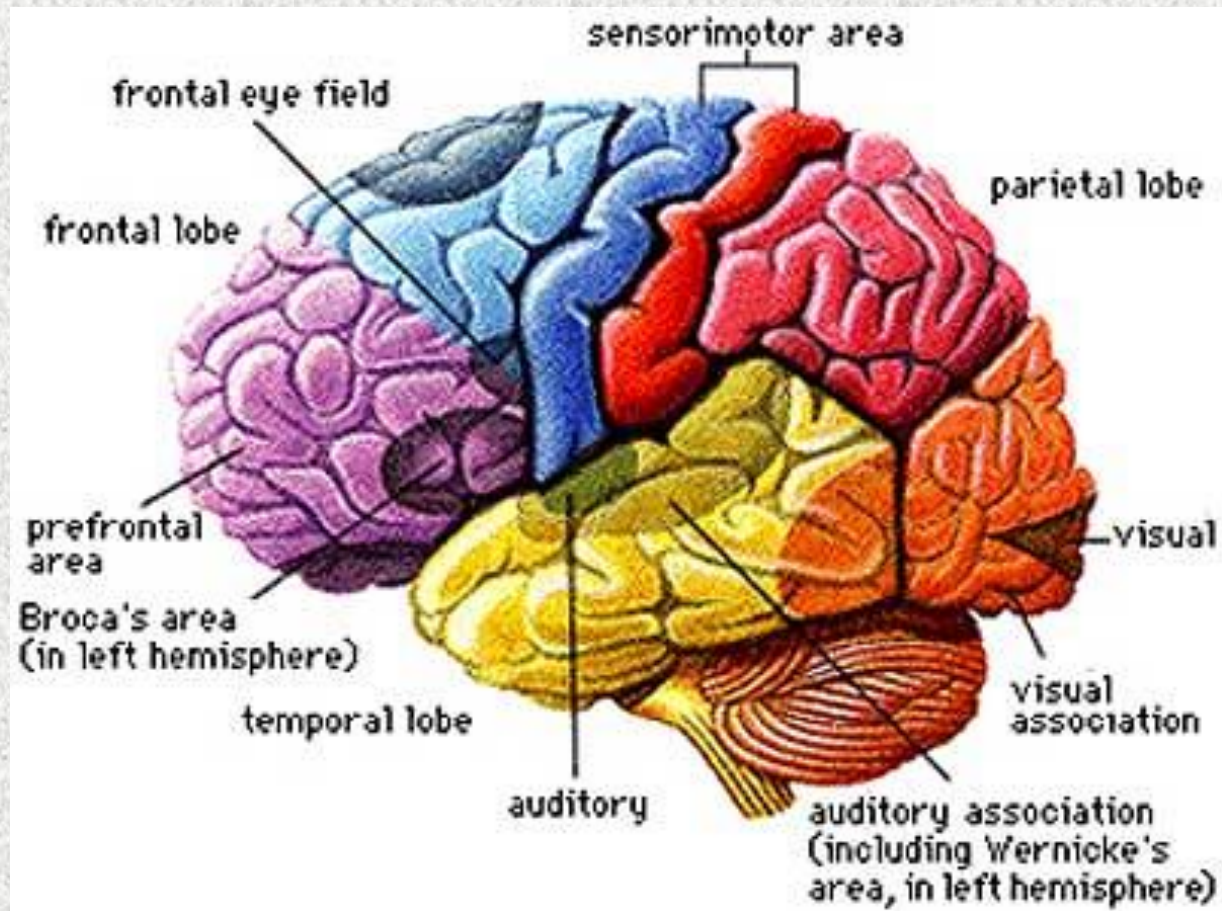
Primární procesy jsou Id-procesy, jsou funkcí Id, původního bio-psychologického jádra osobnosti ve strukturálním psychoanalytickém modelu, jsou pre-lingvistické v Lacanově smyslu.

SEKUNDÁRNÍ PROCESY

Pohybují se v časovém rozměru minulost-přítomnost-budoucnost, v řádu lidského společenství, jeho jazyka a jím uznávané logiky.

Sekundární procesy jsou Ego- procesy, pojí se organizačními a adaptivními funkcemi Ega.

PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ PROCESY V MOZKU

CO S TÍM MŮŽE DĚLAT PSYCHOTERAPIE?

- ❖ Podpořit Ego-funkce
- ❖ Upozadit Id-funkce

CO ŘÍKAL JAROSLAV SKÁLA

Léčba závislostí má být EGO-SYNTONNÍ:

- ❖ posilování sebeúcty
- ❖ zvyšování frustrační tolerance,
- ❖ odbourávání nefunkčních obranných mechanismů,
- ❖ podpora adaptivních mechanismů,
- ❖ náhled na neadaptivní (sebepoškozující) strategie chování,
- ❖ nacházení adaptivnějších strategií (méně poškozujících sebe i druhé).

Skála nebyl behaviorista, „father imago“ české adiktologie a psychoterapie v adiktologii není behavioristické

KONEC MODULU 1

Díky za pozornost.

**Prosím, ptejte se, reagujte, nulová
odezva je frustrující.**